

Ա.Լ.ԻՇԱՆ ԱՌԱՆՑ ՄԱՀԵՐԳԻ

ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ

Դուն ալեւոր չեա, ոչ հարիւր յիսուն
Տարիներու չուքն ետեւէդ կու դայ.
Կը հիննան անոնք, կ'առնեն հողի դոյն,
Որ չըփնտուցին երկինքն հեռակայ:

Դիւրին է ըղբեղ վանել ամէնուր,
Ովկեանէ ովկեան անունըդ տալով.
Դուն չեա հողմավար ամպերու վերիւր,
Որ մարմին կ'առնեն մարդկային դէմքով:

Մատեան մը ձեռքիդ, միշտ վանքերու քով,
Տենչ մ'ունիս թաղուն՝ որ սահման չունի.
Կը կարդաս անցեալն քարէ բառերով,
Որ հին աղօթք է, ի խորոց սրտի:

Կ'անցնին տարիներ, կ'անցնին եւ մարդիկ,
Դուն արեւուն հետ կու դաս ամէն օր,
Անմահ են անոնք որ ունին Ձատիկ,
Երգերուն մէջ սէր, սրտերուն մէջ հուր:

Կ'ըսեն թէ Աստուած երբ քեզ ըստեղծեց
Ձառու ափ մը կաւ, այլ խուրձ մը ճաճանչ.
Նետեց երկնի մէջ՝ շարժումով մը մեծ,
Եւ դու Սէր եղար, ամէնէն առաջ:

Ու սաւառնեցար լուսափայլ դէմքով,
Ինչպէս աւետման դացող հըրեշտակ.
Մասիսին կ'երթամ, ըսիր, կարօտով,
Եւ ցընծութիւնն այդ տեսիլք էր համակ:

Աչխարհն այդ, դիտեմ, դուն շատ սիրեցիր,
Ձեզան իսկ մայրեր այդքան սրտալի.
Ի՞նչ տեսար արդեօք օրերէն անդիր,
Որ ձեռքդ առնէիր բամբիւռ տասնադի:

Ի՞նչ ըսիր սրտիդ երբոր թոթովեց
Անունն Հայաստան, երբ այդ սուրբ բարբառն
Առաւ նոր թընէք շրթներէդ անեղծ,
Այնպէս անարատ եւ այնպէս արդար:

Ամէն ազգ ունի հաւատքի խորան,
Զունին քահանայ ինչպէս Ալիշան.
Պէտք չըկայ խունկի, եւ բուրվառ ու մոմ,
Երգ են մեր հոգմերն, ու տաւիլ զոյթան:

Հոգիկ մը կ'ուզէ, թող կակուղ ըլլայ,
Նահապեան է մեր, բայց ոչ ծերունի.
Մահկանացուի պէս պատանք չ'ուզեր նա,
Այլ անմահութեան հայկեան ծիրանի:

ԵՐԳ ԵՐԳՈՅ

ՄԱՆԿՈՒՆԻ

Իջնեք պարտէզ, խօսինք սրտով
Նոր գարուն է մեզի համար.
Սիրահար չենք, այլ իրար քով
Ես քերթուած եմ եւ դուն քրնար:

Փոքրիկ է մեր հասակը զեռ
Եւ մեր լեզուն սոյլ է միայն.
Մեզի կ'ըսեն. Օրհնեցէք Տէրն,
Հրեշտակներուն հետ միարան:

Օրհնելի դիտէ լոկ մանկութիւնն,
Ծաղիկ ձօնել ու սէր հայցել.
Սուրբ է երկինքն իր աչքերուն,
Եւ կը սիրէ լոյս երազել:

Յնծութիւնն երբ ծափ կը զարնէ,
Տուն եւ տանիք պար կը բռնեն.
Աշխարհական աղաղակ չէ,
Ու զատ է մեր հարսնիքներէն:

Մի՛ ըսէք թէ մանուկներն են
Վարդ ու չուան, զբրախտի ցօղ.
Աստուած՝ չիտէ թէ ուսկից են,
Թէ հրեշտակ են, թէ փափուկ հող:

Կ'աղաղակեն. Երկնաւոր Հայր,
Հաց տուր մեզի թռչունի պէս.
Որդիդ ըլլայ մեզի նշխար.
Դէպի բարին յորդորէ մեզ:

Տուր մեզ, ո՛վ Տէր, սիրտ մանկական,
Աջօթի պէս պարզ եւ մաքուր.
Այս Մանկունիմ թող մեր զբրան
Զանդակն ըլլայ եւ ոտքի ձայն:

Զեռքն Հաւատքի դանոնք զբրեց,
Հին վանքի մէջ, Տիրամօր հետ,
Ու բաղուկն'ըլ տարածեց
Կեանք հայցելու Հայրութենէդ:

Ո՛վ Տէր, ասոնք քերթուածներ չեն,
Որ զբրեցին եւ եղան լաց.
Հոս Աստուած կայ, եւ երկինքն
Մանանայի ձիւնն է իջած:

Երբ մատներու մէջը բռնեմ,
Թող ամէն էջ ածու ըլլայ,
Շուրջը տողեր ծաղիկ շարեմ,
Ամէն մէկը թոռնիկ արդայ:

Երբոր զբռնեմ կուրծքիս վրայ,
Թող ինձ համար ալ աջօթեն.
Դարձեալ կ'ըսեմ, ծաղիկներ չեն
Այլ քիչ մ'աստաք, քիչ մը սէր են:

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ ՄՐԵՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ

Մրենի եկեղեցիին շինութեան յիշատակութիւնը ունին Յովհ. Կաբողիկոս, Ասողիկ, Սամուէլ, Վարդան՝ իրրիւ «Երաշակերտ շինումք» մը, 613-4 թուականին: Այս հռչակապ եկեղեցիին շինութեան հետ կապուած է Գաւիթ Սահառունի իշխանապետին անունը, որուն հրամանովն է որ է. դարու սկիզբը կառուցուեցաւ:

Ալիշան իր «Շիրակ»ին մէջ (էջ 137) երկաթօրէն կը խօսի այս մասին, և քանդակներու պատկերն ալ կը հրատարակէ «Այրարատ»ի մէջ (էջ 155), որմէ առած ենք: Այդքան հնութեամբ նշանաւոր արուեստի այս գործը, քանդակուած դրան վրայ, հակառակ մաշած բլլուն՝ տակաւին ցոյց կու տայ արուեստագէտին ճարտարութիւնը:

Մ Ա Ղ Ք Ո Ւ Ն Ն Ի

Ափսէի մէջ միւրզն աշունքի,
Շուրջը պըսակ անոյշ խօսքեր,
Երախտադէտ մաղթանք սրտի
Այսպէս է կեանքն ընծայարեր:

Մարդը մարդուն յաւերժօրէն
Սէրը միշտ էլ չղթայէ.
Երջանկութիւն երբոր մաղթեն՝
Աստուած վերէն կը հաստատէ:

Եթէ ձօնեմ կողով մը վարդ՝
Քաղցր հայեացքի մը փոխարէն,
Սիրտըս կ'ըլլայ աշխարհիս զարդ,
Եղբայր կ'ըլլան մարդիկ նորէն:

Պատարադ է որ կ'ընծայեմ,
Մոմեր շարած շուրջն աղօթքիս.
Ամէն անգամ որ կը թերթեմ
Այս էջերով կ'երանեմ դիս:

Կը սիրէ միշտ մարդը մարդուն
Զեռքը սեղմել բարեւի հետ.
Շրջանակել սիրած անունն
Մաղթանքներով երանաւէտ:

Հոս կը կարգամ իդձ վանական,
Ուխտի սեղան բարձրացող կոյս,
Տենչեր՝ որոնք մաղթանք կ'ըլլան
Երբ կը զգենուն երկնային լոյս:

Երանի՛ր թէ դար նահապետն
Ինձ համար ալ մաղթանք դըրել,
Պիտ'ապրէի դարերուն հետ,
Իր սրբաբոյր կեանքին ընտել:

Խ Ո Հ Ո Ւ Ն Ն Ի

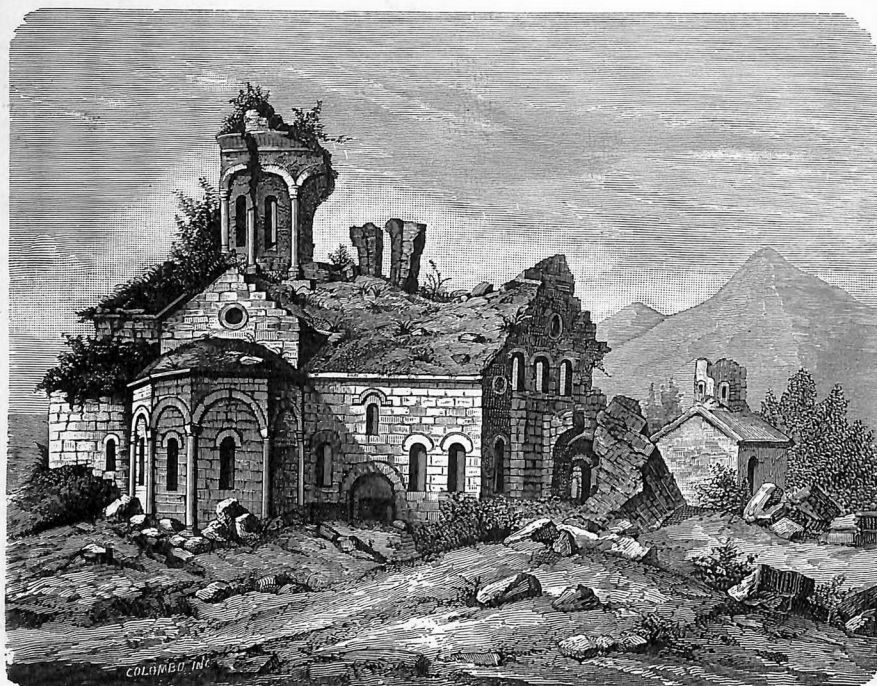
Բախտին ծածուկ բաւիղներէն ես անցայ,
Աշխարհիս հետ խօսելու.
Բայց մարդիկ ա՛յլ ճամբայ ունին եւ լեզու
Հանելուկներ լուծելու:

Ոմանք օրեր, անցաւոր կեանք կը սիրեն,
Քիչ են խորին խորհուրդներ.
Իմաստութեան վարդապետներ՝ շատ են,
Քիչ են բախտին ընտրեալներ:

Այս էջերուն մէջն ալ տեսայ իմաստուն
Սողոմոնի դանդաղներ.
Արեւնեբու դատաւորն է ձերութիւնն,
Անցեալն եթէ չի ժխտեր:

Տեսայ մարդիկ, քաղաք եւ զիւղ աուլըցուն,
Եւ ճամբաներ խաչածեւ.
Ու կարգացի այս տղերուն տակ խոհուն,
Սրտի տաղնապն յարատեւ:

Զեղի կու տայ մըտածութեան այս մատեանն.
Դեղ է սրտի ցաւերուն.
Պիտի չըզայ երբեք սարսա՛փը մահունան,
Դեղ է կեանքին անկայուն:

Մասսարա ամանի հարաւը, շուրջ հզրմ. հեռաւորութեամբ սարատափի մը վրայ կը գտնուի Թաւիշ, արդիներէն կոչուած Հիշ, զանազանելու համար ուրիշ գիւղէ մը՝ որ կը գտնուի ժամ մը հեռու դէպի հարաւ, բնակուած կարսէն գաղըրած շուրջ 50 տուն հայերէ, ռուս-օսմանեան Բ. պատերազմին ժամանակ: Իր լեռնային դիրքին համար կոչուած է Թաւիշ օտն, որ նշանաւոր է ոչ միայն իին իկեղեցիներով, այլ եւ պատմական յիշատակներով՝ որ կը կանխեն փրկչական քուականը: Մասօք էր Հին Թալինը նաեւ Պաղոմէոս աշխարհա-

գրին: Այնուհետեւ չի յիշուիր մինչեւ է. դարու կէտը, երբ Ներսէս Պատրիկ կամսարական կանգնեց ամանին հիւսիսային կողմը՝ Տիրամօր նուիրուած փոքր եկեղեցի մը, «կարմրաթայտ» քարերէ, անսին գմբեքաւորուած, որ իր ամուր շինուածքին համար ցարդ անկործան մնացած է: Պահուած է նաեւ արձանագրութիւնը Ներսէս Պատրիկին, որ Շիրակայ եւ Արշարունեաց տէրն էր, յիշուած Ամանիա Շիրակացիէն: Եկեղեցին շինուած էր, ըստ արձանագրութեան, «յամուռ Սրբոյ Աստուածածնի» («Այրարատ», էջ 137-138):

ՔՆՈՒՆԻ

Բայց ինձ բընութեան կապոյտ պատուհանն,
Երթանք միասին աշխարհէ աշխարհ՝
Ո՛հ, մի՛ տանիր զիս արեւու ճամբան,
Ես հող կը սիրեմ եւ մարդիկ խոնարհ:

Թէ հազար քերթուած կրդեն նոր դարուն,
Ձեն կրնար փոքրիկ ճաճանջ մը ստեղծել.
Տա՛ր զիս դպչելու նոր ծաղիկներուն,
Լոկ անոնք զիտեն իմ սիրտըս դէւթել:

Ի՞նչպէս սիրեցիր նարկիզն ու շուշան,
Ի՞նչպէս սոյլ տըւիր պանդուխտ հովերուն,
Ինձ կը թըւին քու տաղերդ բուրաստան,
Ուր դուն ես մինակ շող եւ բընութիւն:

Տա՛ր զիս, Ալիշան, մինչեւ Ալպեաններ,
Ուր որ Սեւանի ծաւի քոյրեր կան.
Այնտեղ ալ մարդիկ կ'երգեն հող ու սէր,
Այնտեղ եւ լեռներ լղբեղ կը ճանչնան:

Հետքերդ ամէնուր մարդու քայլեր չեն,
Ծիրանի դօտի եւ ծիւր կաթին են.
Վանկ մը տուր ինձ ալ բընութեան գիրքէն,
Անունն ես զընեմ սիրոյ երգարան:

ՀԱՅՐԱՆԻՆԻ

Հայրենի հող, որուն վերայ զըրեցին
Հազար քերթուած, հազար երգ.
Ծովէն առին,
Հովէն առին,
Սրտերուն մէջ բացին վէրք.
Արեղակէն
Եւ ամպերէն
Նետ ու վահան կերտեցին,
Եւ կանչեցին
Մուսաներն ինն:
Սըրինդներով արծաթէ
Կոյսեր եկան սուրբ եւ զգաստ,
Եկաւ արեւոյն Արտաւազը:
Ո՛հ, Նահապետ,
Քու երգերդ
Աշխարհ մ'առաւ յարութիւն,
Նրման Ջատկի տօներուն,
Երկինքը միշտ ասմաղուն:

Երջանիկ է հայրենիքն այն՝ որ ունի
Ալիշանի պէս երգող,
Խօսքերն անոյշ,
Սիրտը քնքուշ.
Ամէն նայումք արեւաշող
Հեղ ու խոնարհ,
Ձերդ վանքի քար.
Տողերն ամէն գիրար զըկող
Սանդուղ եղան
Վերամբարձման:
Վահանաւոր դիւցազներ
Հայկէն առին կարմիր սէր
Աւարայրի եղան տէր:
Աստուած յիշեց
Իր ուխտը մեծ
Դրբախտ կռիւց Հայաստանն,
Կամար կապեց ծիածանն,
Պահակ դըրաւ Ալիշանն:

Քանի՞ Սանդուխտ հրեշտակի պէս նազելի
Հայրունիի թեւին տակ

Եւ ճգնեցան

Ու սրբացան:

Արեւն եղաւ թագ ու պսակ

Գաղաթներուն

Մեր լեռներուն:

Ամէն տեղ խաչ կանգնեցին,

Յաղթող նըշան

Ու Շարական:

Դաշտի շուշանն իսկ ունի

Աստուածամօր ծիրանի:

Քարն է խորան

Ու գերեզման,

Ուր միշտ կու դայ լուսընկան

Շիրմի մը քով ճգնելու,

Ճակատագրի մը հըլու:

Երբ բոմբիւններ հովտէ հովտ կ'որոտան,

Վարդանի փող կը հնչէ.

Ամրոց կ'ըլլան

Նիզակ կ'ըլլան

Ու չեղբ մեր երկաթէ:

Մեր պատմութիւնն

է զօրութիւն.

Աստուծոյ մէկ մատեանն է,

Գրուած սուրով,

Ու շողերով.

Ամէն տուն բիւր արձագանգ,

Ամէն մէկ տող հազար կեանք,

Հազար տարուան անըջանք:

Տաւիղ, քընար

Արծաթալար

Ջոր հրեշտակները կ'առնեն

Ալիշանի ձեռքերէն

Նորէն երկինք տանելու:

Գեղեցիկ են դարեւանդներ, հովիտներ
Երբոր լի են ծաղիկով.

Երբ մանկութիւնն

է զըւարթուն,

Երբ սիրտ սրտի առուակով

Սէր կը բաշխեն

Առատօրէն

Հըրազդանի ափին քով:

Հոն է Մեսրոպ

Սրտատրոփ,

Ձեռքին տառերը դեղօն,

Ձեռքին բաժակ դինեձօն,

Անմեկնելի երգ կայ հոն.

Բամբու շուշին

Սիրերգ ունին.

Ու խանդակաթ Հայութիւնն

Երգ է ինքնին զըւարթուն

Բանաստեղծի լարերուն:

Նահապետին կակուղ հող տուր, Հայրենիք,

Սրտին վըրայ ցանկու.

Պատանք չ'ուղեր,

Շիրմի չ'ուղեր,

Միշտ սէր կ'ուզէ երգելու:

Շաղը շաղին

Տաղը տաղին

Եղան դանդախ տենչելու:

Կոչեցին զայն

Հայրենական

Տաւիղ հազար լարերով,

Եւ Ալիշանն երգելով

Անցաւ Մասիս, Արաղած,

Ուր կըռուկն էր

Կարօտի տէր.

Յիշեց թէ կայ ծիածան

Սուրբ Ղաղարէն Հայաստան,

Եւ Հայրունին է խորան:

ՏԵՐՈՒՆԵՒ

Ա. - ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԽՈՅ

Ո՛րքան սիրոյ պաղատանք,
Ո՛րքան սրտի ըստըջանք.
Աղօթքին հետ հեծեծուն
Կեանքին կու տան քաղցրութիւն:

Սահման չըկայ սիրելու.
Աստուծոյ հետ խօսելու.
Քերթուած՝ որ իմ արեւուս
Կու տայ երազ, կու տայ յոյս:

Զիս կը կանչէ ձայն մ'անոյշ,
— Հանէ սրտէդ վիշտ եւ փուշ,
Յուսահատած դու մի՛ լար,
Այդ չէ երկին ճանապարհ:

Դանի՛ լոյսի պարունակ
Արքայութեան ջերմ փափաք.
Ինձ ցոյց տուաւ սիրաբան
Դրիստոսական այս մուսան:

Գիտէ սրտին հետ խօսիլ,
Արտասուելով արծաթիւլի,
Բաւական են երկու առդ
Փոխուիլ հրեշտակ աղօթող:

Եկած եմ ես, Տէր Աստուած,
Արքայութեանդ դուռը բաց,
Զեռքիս բռնած երկու ջահ,
Անմահութիւնն ես զըստայ:

Բ. - ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆՔ

Ելէք մենք երթանք երկնային հանդէս
Առնենք զոյդ թեւեր, ելլենք աշխարհէս.
Այսօր տօն է մեզ հրեշտակներու հետ,
Օրհնեալ է Աստուած, օրհնեալ եւ յաւէտ:

Աստղով կը սկսի լոյսն Երանութեան
Ուրիշ ի՞նչ օր կայ այնքան սիրական,
Ուր հէք հովիւներ աւետիս կ'առնեն
Եւ մըսուր մ'աղքատ քերթողներ կ'երդեն:

Ամէն մէկ ամիս իր թափօրն ունի,
Արեգակն այդ օր բեհեզ կը հադուի.
Կը հասնին մոգեր, կարաւանն անծայր,
Կամ Մաղկազարդ է Մանկութեան համար:

Յանկարծ կը լսուին փողեր Յարութեան,
Զատի՛կ է, Զատի՛կ, եւ ըսկիդը դարնան.
Ով արցունք ունի՛ վարդով կը սրբէ,
Ով մահուան մօտ է՝ երկինք կ'երազէ:

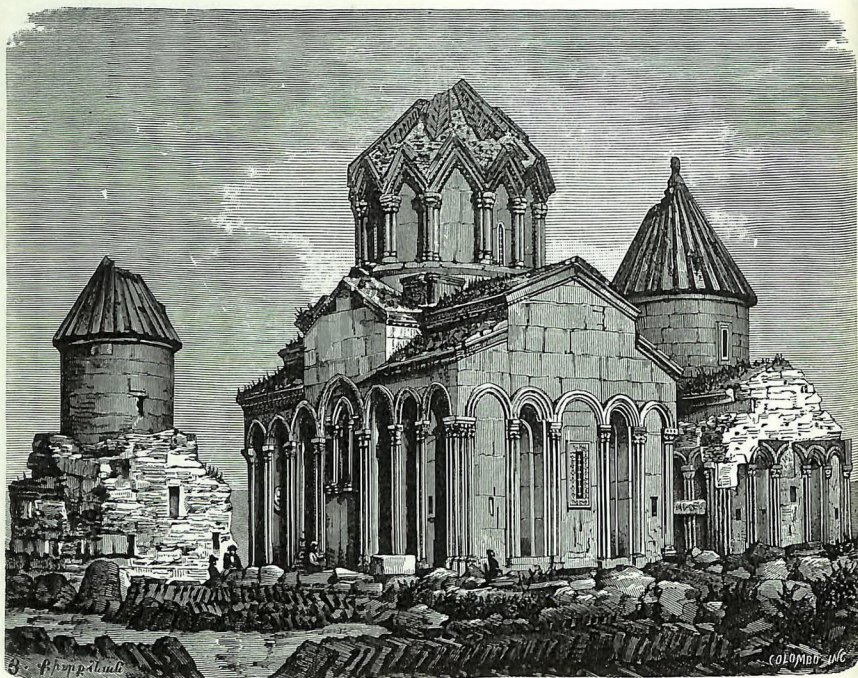
Թէ հազար թմբուկ հնչեն միասին,
Զեն հասնի թարր լերան զադաթին.
Թէ աշխարհ ամբողջ ըլլայ բուրաստան,
Վարդավառ մը չէ մեր տօնին նըման:

Ա՛խ, ունենայի դըրիշ մ'ոսկեղէն,
Որ հաճէ զըրիշ՝ իջած երկնքէն.
Գըրէի ամէն տօնի Շարական,
Ինչպէս սորվեցուց Ղեւոնդ Ալիշան:

Գ. - ԿՈՒՍՍԱԿԱՆ

Այն նուրբ հնչիւնն, անուն այն երգ Կուսական,
Անմեկնելի սրբութիւն.
Այն մէկ ծաղիկ, կամ լոյսի դոյն, սիրոյ ձայն
Ունին այնքան քաղցրութիւն:

Ո՛հ, ինչ քերթուած, որ մուսաներն ալ չունին.
Զունին արեւ եւ լուսին.
Ես չըտեսայ, աստղերուն մէջ՝ ծիր կաթին
Նըման շողշող բառերուն:

Հին Ղանլընա գիւղին հիւսիսային կողմը, այժմեան Լենինականէն 9 հզրմ. հեռու, Ախուրեանի ափին, քարձրացած է մենաստանն ու եկեղեցին, կոչուած Մարմաշէն: Այս հռչակալ ամրոցութիւնը՝ իր զանազան մասերով եւ Պաղատուններու շիրիմներով, ժ-ժԱ դարու կառուցում է, 986-1026, կառարուած վահրամ իշխանաց իշխանէն, ինչպէս կը յայտնուի եկեղեցւոյն հարաւային կողմի որմին վրայ գտնուած արձանագրութենէն:

(«Շիրակ», էջ 147)

Ուր սրտի տեղ՝ աստուածային սէր դըրին,
Նըւազ դըրին շրթներուն.
Աստուած ըսաւ. ՜նս կը շինեմ իր հողին
Արշալոյսէն ալ չողուն:

Ու կարդացի՛ր, կարդացի՛ր ես անվայրկեան,
Ջահերուն հետ կարդացի.
Ինձ թըւեցաւ երկինքն ամբողջ մէկ խորան,
Կոյս մը վըրան աղօթքի:

Անուն էր թէ վերափոխում, չեմ գիտեր.
Միտքըս մըշուշ ու ամպ էր.
Երգ մ'անստփոր, որ մարդկային նըւազ չէր,
Արքայութիւն տարաւ զիս:

Այնտեղ դրտայ մեր սուրբերու մէջ կրկին,
Քընար մ'ունէր տասը լար.
Ու լըսեցի կանչն Որդեգիր դաւակին,
Ո՛րվ՝ Տիրամայր, Տիրամայր:

Դ. - ՏՈՆԱԿԱՆ

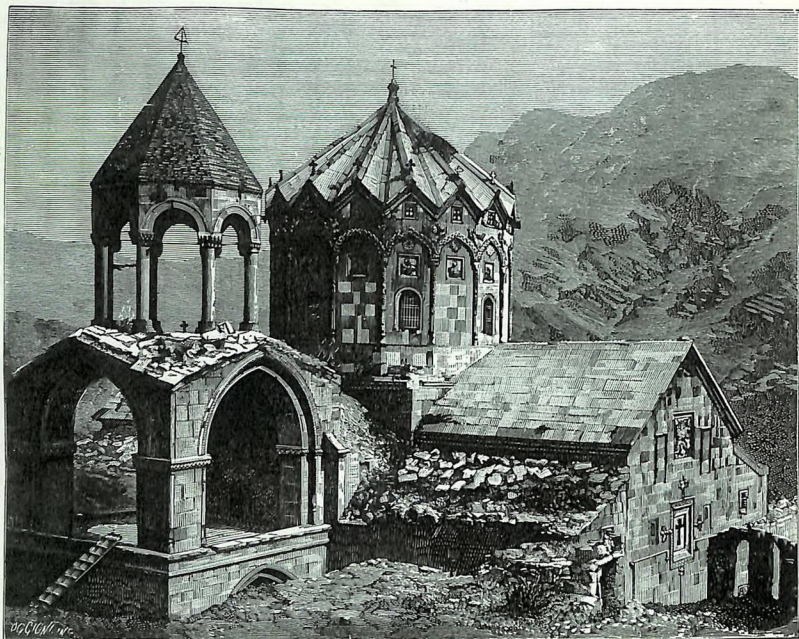
Բացուեցաւ ինձ երկինքն յանկարծ անսահման,
Երանութիւն ես տեսայ.
Այդ օրն ունէր սուրբերու տօն Հայաստան,
Արարտան էր ոսկի դահ:

Սուրբեր տեսայ, մարմին առին մեր հողէն,
Մեր արեւնէն յորդաղեղ.
Խաչերը մեր աղօթք եղան համօրէն,
Պարզեց Աստուած իր աղեղն:

Պըսակ պէտք է մեղի մէկ ու կէս միլիոն,
Նոր վերաներ շատ ունինք,
Նոր երգ պէտք է եւ Շարական ու զեղօն,
Առանց ամպի նոր երկինք:

Ո՞ւր են արդեօք զերեզմաններ, անուններ,
Ըսէ ինձ, հայր Ալիշան.
Ո՞ւր հող դըրին ծեր ու մանուկ, կուսաններ
Լոյսն ու հըրաշքը պատան:

Դուն կը խօսիս երկնքի սուրբ բարբառով.
Միբարձ բութփառ թող ըլլայ.
Սիրաբլբ բութփառ կ'ուզենք յաղթող սուրբերով,
Բայց հայրենիք վերջ չունենայ:
Ու չարքը վերջ չունենայ:

Մաղարդայ վանքին Ս. Ստեփանոս եկեղեցին:
 Երասխէն շուրջ 2 հզրմ. հեռավորութեան վրայ,
 Մաղտեաց կամ Մաղարդայ լեռան ստորոտը կը
 գտնուի համանուն մենաստանը՝ որուն Ս. Ստե-
 փանոս եկեղեցին 976ին նորոգուած է («Սիսական»,
 էջ 516):

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ա. - ՅՈՒՇԲ ԵՒ ՎԱՇԲ

Ո՞ր սրտին մէջ լիշտ չի կաթիր ամէն օր,
Իբրեւ քարայր մը տամուկ.
Մարդ ենք տըկար, թէպէտ շողի պէս աղուոր
Թէպէտ սիրոյ պէս փափուկ:

Ո՛վ տրամութեան եւ յուշերու հառաչանք,
Որ չունի օր, ժամանակ.
Շուրջը տենչեր եւ ոսկեղէն անըրջանք
Փախչող ամպեր են արագ:

Կը ծանրանայ մարդկութիւնս իմ օրէ օր,
Շիրիմն հեռու չէ հիմա.
Ողբ չեմ գրերեք, այլ իմ յուշերս հեռաւոր
Զիս կը տանին դէպի մահ:

Յուշք եւ վաշք են բոլոր քայլերըս մըռայլ,
Եւ տրամութիւնն ինձ ըստուեր.
Ո՛չ, ո՛չ երբեք, ես չեմ ուզեր հաւատալ
Որ կանգ առնեն արեւներ:

Մեղի աչքեր լալու համար չըտըւին,
Այլ միշտ լոյսին դառնալու.
Տրամութիւնն է նեղ ճանապարհն երկնքին,
Աստուծոյ մօտ հասնելու:

Հառաչն է նոյն, նոյն կասկածներ, սին փափաք,
Կեանքը նըւաղ տխրունի.
Ո՛վ բանաստեղծ, որ սիրեցիր փուշալսակ,
Այսօր քեզ հետ ես լացի:

Բ. - ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԻՄՈՒՆՋՆԵՐ

Այս դադաղին մէջ մարդկութիւնս ալ կայ,
Պատկեր չէ ունայն, այլ մարմին եւ միս.
Մեկնողներուն հետ մաս մ'ենձմէ կ'երթայ,
Ու կը սասանի իմ ամբողջ հոգիս:

Սեւ քօղը թափանց եւ արցունքներ մօր,
Սրբազան են քան հրեշտակի թախիծ.
Բեկեալ թևերով արտոյտն է աղուոր,
Երբ Գուրն իբր ըզդեստ կը սփռէ կակիծ:

Ո՛րքան աղօթքներ խոստանան երկին,
Մեչտ ողբ պլտ'ելլէ սրտի լարերէն.
Ո՛րքան քերթողներ աչքերու փարին,
Ձեն կրնար քամել աղբւրն իր ակէն:

Մահուան մըմունջ է եւ ողբ լըռութեան,
Ոչ աղաղակող ամբոխներու ձայն.
Տըւէք ըստփանք որ յոյսեր ծագին,
Տըւէք ծագիլի տեղ սուրբ Աւետարան:

Գիտեմ՝ երկինք կայ, քերթողն ալ այսպէս
Բացաւ եօթը ծիր ծխածանի զոյն.
Դիւրին չէ սակայն մեկնիլ աշխարհէս՝
Թէ Ալիշանն ալ մաղթէ անոյճ քուն:

Գ. - ԲԱՆԲ ՊԱՆԳԵՏԻ

Ո՞ր հայն արդեօք պանդուխտ չէ,
Հայր Ալիշան.
Ո՞ր սիրտը մեր Մասիսն է
Աչքեր Սեան:
Յողեցանք մենք չափելով
Ծով ու ցամաք,
Անուն մ'ունինք չարակած,
Մեր ուսերուն.
Բե՞ռ է արդեօք ծանրացած,
Թէ մանկութիւն,
Որ պաշտելով կը տանինք
Մայթերէ մայթ,
Փողոցներու մէջ օտար,
Եւ խանդակաթ
Կը համբուրենք անդադար:
Անունն Արմէն,
Արիւնը մեր արիւնէն,
Եւ սիրտն է ումբ,
Ոտիթի դէմ՝ կուրծքը թումբ.
Աւա՛ղ, քեղի
Եւ ինծի պէս պանդուխտ է,
Եւ աւելի՝
Չարչարանքի ծընունդ է,
Եւ նոր Հայ է:

Ձայն եւ տեսայ շատ անգամ
Մինչ հեռուներ,
Տարազեր ու արնաքամ,
Արեւ չունէր,
Իր տանը խեղճ ծածքին վրայ.
Ծուխն էր խոնարհ,
Մութերուն մէջ զըրացի,
Արտաշէս չկայ
Իր կարօտով ծրխանի:
Ո՛վ Ալիշան,
Սիրտըս կրկին խոցեցէր,
Պանդուխտի բանն
Ըսպեղանի կարծեցէր,
Էջերդ թախծոտ
Տուն են առանց կըռուցիլ,
Սիրոյ կարօտ
Երգ են, առանց Գուշակի:
Նոր յարութեան
Երգեր չինէ մեզ համար,
Կանչէ Մուսան
Արարատէն ոսկեծայր.
Հողեր, հողեր,
Արիւնտ դեռ ու ծովեր
Մեր անունով
Կ'ուզենք բուռնցք զոցելով:

Որո՞ւ խօսիմ Հայոց վրայ,
 Սիրտըս բանամ,
 Ըսեմ, աշխարհ մ'աշխուհայ,
 Այնտեղ Ադամ
 Տեսաւ արեւն առաջին,
 Ձայն Հայաստան
 Աղիւսին ամբողջ կոչեցին.
 Իմ տունն էր նա
 Լեռ ու հովիտ մերն էին,
 Այնտեղ հիմա
 Բոյն չեն դընել նոր դարնան
 Ծիծեռնակներ:
 Մինչ մենք անտէր, օտար տեղ,
 Ո՛վ Ալիշան,
 Ձուր կը փնտռենք սրտի դեղ.
 Հին քարը մեր
 Ամբոց է միշտ անխորտակ,
 Հին վանքն է միշտ
 Հաւատք եւ միտք եւ ճըրադ,
 Եւ ապահով
 Կրնանք ապրիլ իրար քով:
 Դարձիր, դարձիր
 Դէպ՝ Արարատ ու Սեւան,
 Նոր Հայաստան:

Այնտեղ մեզի կը սպասէ
 Կարմիր վարդանն
 Դարձեալ մեր նոր հերոսն է,
 Ձոհ մեր հողին,
 Ու մեզ համար կը դինէ,
 Եւ նոր եւ հին:
 Ի՞նչ կը սպասես, Ալիշան,
 Յուր հիւսիսէն,
 Դարձիր դետակն Հըրադան,
 Քեզ կը սպասեն
 Խնամքին ու Գառնի,
 Նոր շարքեր կան
 Որոնց սրտին մէջ բոց կայ,
 Տենչ անհամբեր:
 Անհայրենիք պանդուխտ չես,
 Կըռունկ ես դու,
 Որպէիկ տանող Հայերու:
 Գիտեմ որ դու
 Հաւատք ունիս հրաշքներու.
 Քեզի տըւին
 Մեր յոյսերու բանալին.
 Ո՛հ, պանդուխտ չես,
 Կըռունկ ես դու աւետման
 Մեր յարութեան:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ